

Prohlášení vědců k přírodě blízké obnově těžebních prostorů

Na konci loňského roku sepsala skupina českých vědců prohlášení, které podporuje přírodě blízkou obnovu těžebních prostorů a průmyslových deponií. Text reaguje na zpochybnutí přírodě blízkých přístupů k obnově území narušených těžbou, např. u severočeských výsypků po těžbě uhlí. Stále se také objevují snahy o zavážení pískoven nebo kamenolomů s již vzniklými hodnotnými přírodními stanovišti, jež se dokonce v řadě případů zaštiťují ochranou přírody.

Prohlášení zatím na internetu podpořilo více než 600 vědců a odborníků z praxe. Připojilo se k němu rovněž 8 odborných společností. K prohlášení se přidaly i nevládní organizace prostřednictvím asociace Zelený kruh.

Věříme, že toto aktuální téma bude zajímavé i pro čtenáře Živy, mimo jiné i vzhledem k potenciálu těžbou narušených lokalit pro naplnění cílů evropského nařízení o obnově přírody.

Klára a Jiří Řehounekovi

My, níže podepsaní vědci a další odborníci vyjadřujeme podporu vyššímu zastoupení přírodě blízké (též ekologické) obnovy těžebních prostorů a průmyslových deponií. Vědecké výzkumy, zkušenosti ze zahraničí i praktické projekty dokládají, že využití přírodních procesů vede obvykle k lepším výsledkům než rekultivace technického typu.

Přírodě blízká obnova vytváří pestré prostředí, které obývá celá plejáda běžných i ohrožených druhů, jež původně žily především na bezlesých stanovištích s malým množstvím živin v půdě či vodě. Přírodě blízká obnova pracuje s přirozenou sukcesí (samovolným vývojem) nebo se sukcesí usměrňovanou, kdy vývoj korigujeme žádoucím směrem. Ochrana přírody se

v tomto případě nevylučuje ani s extenzivním rekreačním využitím. Řada ohrožených druhů potřebuje určitou míru narušování prostředí, takže přítomnost lidí jim nejen nevadí, ale může dokonce i prospívat. Někdy přistupujeme k cílené péči o místa s výskytem ohrožených organismů, např. pastvou, prosvětlováním lesa, obnovou tůň či písčín.

V r. 2008 vzniklo prohlášení tří stovek odborníků na podporu přírodě blízké obnovy, které podpořily nevládní organizace věnující se ochraně přírody i Těžební unie, která sdružuje české těžební firmy. Přestože vědci, nevládní organizace i těžební firmy byli v této otázce zajedno, narážely jejich snahy na řadu úskalí, především na zastaralou legislativu, stereotypy v rozhodování některých úřadů nebo zájmy rekultivačních firem. Díky úsilí mnoha lidí a institucí se postupně daří problémy překonávat. V těžbou narušených územích vznikla řada projektů, které chrání biologickou rozmanitost, zadržují vodu a zároveň slouží k rekreaci, výchově a vzdělávání.

Česká ekologie obnovy získala dobré jméno v zahraničí. Stále se však ve veřejném prostoru objevují hlasy, které zpochybňují funkčnost přírodě blízké obnovy a její význam pro ochranu přírody. Proměna těžebního prostoru na hospodářský les, kulturní louku nebo pole má však s obnovou přírodního ekosystému pramálo společného. Přírodě blízká obnova naopak vede ke vzniku mozaiky stanovišť, z nichž mnohá v naší krajině zoufale chybějí a stávají se útočišti ohrožených druhů. Přírodní procesy navíc nevyžadují vysoké náklady a finanční částky určené na rekultivaci lze efektivněji využít na usměrňování obnovy žádoucím směrem.

Naším úkolem je najít rovnováhu mezi hospodářským využitím obnovené krajiny,

volnočasovými aktivitami a ochranou přírody. Proto plně podporujeme návrh na vyhlášení chráněného území v části Lomu ČSA (a následně Lomu Vršany či v dalších plochách území ovlivněného povrchovou těžbou uhlí), kde dosud převládaly rekultivace technického typu. Potenciál přírodě blízké obnovy je zde značný, jak dokládá více než 40 let vědeckého zkoumání i řada zahraničních příkladů. Na území povrchových dolů ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko bylo už před 15 lety pro ochranu přírody vyčleněno více než 20 km² a dalších 130 km² bylo vykoupěno nadacemi na ochranu přírody. Podobný postup byl zvolen u francouzského města Lille. Všude se přírodě blízká obnova osvědčila a lze předpokládat, že podobně pozitivní dopady bude mít i u nás. Navíc je její využití v souladu s evropským nařízením o obnově přírody, jehož záměry může velice dobře naplňovat.

V Českých Budějovicích, Praze a Brně
15. listopadu 2024

Autory textu jsou RNDr. Klára Řehounková, Ph.D., botanička, Přírodovědecká fakulta Jihočeské univerzity, prof. RNDr. Karel Prach, CSc., botanik, PřF JU a Botanický ústav Akademie věd ČR, doc. Mgr. Lubomír Tichý, Ph.D., botanik, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, doc. RNDr. Robert Tropek, Ph.D., entomolog, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy a Biologické centrum AV ČR, doc. Ing. Jiří Vojar, Ph.D., zoolog, Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity, RNDr. Václav Cílek, CSc., geolog, Geologický ústav AV ČR, prof. RNDr. Pavel Kovář, CSc., geobotanik, PřF UK. Autoři textu vyjadřují své osobní názory, nikoli oficiální stanoviska institucí.

Prohlášení podporují následující odborné společnosti: Česká společnost ornitologická, Mgr. Zdeněk Vermouzek, ředitel, Společnost pro ochranu motýlů, Ing. Alois Pavlíčko, Ph.D., předseda, Česká společnost pro ekologii, prof. David Storch, Ph.D., předseda, Česká botanická společnost, prof. RNDr. Milan Chytrý, Ph.D., předseda, Česká limnologická společnost, RNDr. Veronika Sacherová, Ph.D., předsedkyně, Česká společnost entomologická, Ing. Aleš Bezděk, Ph.D., předseda, Česká společnost pro ochranu netopýřů, prof. RNDr. Ivan Horáček, CSc., předseda, Česká arachnologická společnost, RNDr. Milan Řezáč, Ph.D., předseda.

Prohlášení podporuje asociace ekologických organizací Zelený kruh.

Prohlášení je stále otevřené pro další vědce i odborníky z praxe:
<https://podpisy.ecn.cz/cz/prohlaseni-vedcu-k-prirode-blizke-obnove-tezebni-prostoru>.

Výběr doporučené literatury uvádíme na webové stránce Živy.

1 Geologická pestrost podloží je předpokladem pro vývoj členitých vegetačních stanovišť zahrnujících plochy s diverzifikovanou mírou rychlosti sukcese. Pohled na část připravované národní přírodní památky Lom ČSA na vnitřní výsypce lomu na Mostecku. Foto M. Porteš

